

Ο Ν Ο Υ Μ Α Σ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ -
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

* Ένας λαός ύφώνεται ήμα
δείξη πώς δι φοβάται την
ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ.

Κάθε γλώσσα έχει τους φν
οικούς της κανόνες.
ΒΗΛΑΡΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΣΤ' * ΘΗΝΗ, ΚΕΡΙΑΚΗ 8 ΤΟΥ ΘΕΡΙΣΤΗ 1908 * ΓΡΗΦΗ: ΔΡΟΜΟΣ ΖΗΝΩΝΗ ΗΡΙΘΜ. 2 * ΗΡΙΘΜΟΣ 299

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ. Ιστορικά γεγονόματα (συνέχεια).
ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΡΚΗΣ. Κυνισμός και κυνικοί. (Μετάφραση Π. Βασιλικού) (τέλος).
ΣΠΗΛΙΟΣ ΠΑΣΑΓΙΑΝΝΗΣ. Μάννα μου!
ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΔΟΜΟΙΡΗΣ. Λίγα λόγια.
ΔΗΜΟΣ ΝΑΞΙΩΤΗΣ. Σάν αβριο...
Μ-Μ-Α. *Ο τρίτος σκόπελος.
ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ. *Απάντηση σέ φίλο.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Σ. Σκίπης, Γ. Περγιαλίτης, Μελικέρτης.
ΠΑΡΑΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΜΘΕΛΙΚΑ

ΤΟ ΑΤΙ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Κάτι έχει από την δην του κι από τη λάμψη κάτι
Τό άχάριστό του άερόμητο μαρμαρωμένο του άτι,
Πού πέρ' άπ' την κυματιστή τη χάρη του κορμιού του
Στό δρόμο πήρε της Τιμής φώς τόσο από τό νού του,
Και τις ματιές σπιθόβολες, πού ήλλες φωτιές ανάβουν,
Φωτιές 'Αγάπης πού δμορφης πού οι χρόνοι δέν τις θάβουν,
Παρά του φέγγουν νάνεβεί σέ άχτίνας μονοπάτια
Πρός κάποια ούρανηκόταρα της λεβεντιάς παλάτια...
Σέπτας 1908. ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΡΓΙΑΛΙΤΗΣ

ΣΑΝ ΑΥΡΙΟ...

(ΑΠΟ ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙ ΜΟΥ)

Πόλη 28 του Μαγιου 908

...Πρωί πρωί ήρθε ο Θανάσης, χλιμιντρώντας
σάν άτι, και μ' άρπαξε από τό ξενοδοχείο μου. 'Α-
νάθεμά σε, Θανάση. Κιλά καθόμωνα στο παραθυ-
ράκι μου και καρτερούσα νά ξεπροβάλλουν ο Κερά-
τιος και ο Σταμπούλ μέσα από την αύγινή καταχνιά.
— Πάμε!... Τρέχα!... Θά χάσουμε τό τραίνο!...
— Μωρέ, καρέ!... νά πιδώ έναν καφέ πρώτα!..
— Τιποτα! Σέ μισή ώρα τό τραίνο φεύγει για
τό Γεντί Κουλέ... Μόλις τό προφταίνουμε!... Τρέχα..
Κι άρχίησα νά τρέχω — τί νά κώνω; μ' έπι-
γε ο θεομπαίχτης άν του άντιστεκόμωνα — μέσ στα
στενοσόκακα του Πέρα.
Μπήκαμε τρέχοντας, κι έλο τρέχοντας, στο
Γιουζέ καλντερίμ.
— Στάσου! μου φωνάζει.
Ξανάνα. Ούφ!
— Βλέπεις δεξιά τό τζαμί αυτό; Βλέπεις και
τό μιναρέ αυτό; Αί, τί έχει πάνου στο μιναρέ;
— Τί νάχει; Τό μισοφέγγαρο και τό άστρο..
— Τρομάρα σου! Κοίταξε καλύτερα... Αί, εί-
δες τώρα;...
— Ναι! τό μισοφέγγαρο...
— Σού! Μπρέ, στραβός είσαι; Κρίμας! Μι-
σοφέγγαρο είναι αυτό; Άστρο είναι αυτό; Μπρέ,
λύρα είναι... και σταυρός είναι...
Καλοκοίταξα. Ναι, λύρα είτανε στην κορφή
του μιναρέ και σταυρός είτανε... ένα σταυρουδάκι
τοσοδά πού ά δέν τό καλοκοίταξες τόπαιρνες γι' ά-
στρο.
— Έλα, δρόμο...
Και ξαναρχίσαμε νά κατρακυλάμε στο Γιουζέ —
Καλντερίμ. Και νά κατρακυλάει και ή γλώσσα του
Θανάση πονετικά και τραγουδιστά σ' αύτί μου.

— Οι Σταυριάτες τό χρίσανε αυτό τό τζαμί...
Ναι, οι Σταυριάτες... Χριστιανοί και πού καμώνονται
τόν Τούρκο, πού προσκυνούνε στα τζαμιά, πού τουρ-
κοφέρνουνε, μα πού στα καρδιάδα της ψυχής τους
βένουνε χριστιανοί... Και δέν είναι ένας και δύο...
Είναι φαμελιές άλλαιμαρες... βραστάνε από τά
παλιά τά χρόνια... Από τό πού μας την πήρα-
νε... Κ' έχουνε μαχαλά δικό τους... Νά, τό μαχα-
λά... Μα νάν τό ξεχάσεις τό μέρος... Δέν έξίζει
νάν τους προδώσουμε... Έχω πάει ήγώ στα σπίτια
τους... κ' έχω κατεβεί στα υπόγιά τους... Κ' έχω
δει σταυρούς και κονίσματα κρυμένα μέσα στα υπό-
γεια... Μιά χρονιά, άνήμερα του 'Αη Νικόλα, μ'
άντάμωσε ένας από δαύτους... ε Πάμε νά σι κεράσω,
μου λέει. — Γιατί, έφίντημ, νά με κεράσεις; — Νικόλα
μέ λένε. — Έσίνα, έφίντημ, σι λένε 'Αχμίτη! — Όχι,
μωρέ, Νικόλα μέ λένε... » Και μούπε τό μυστικό...
Και με πήρε και σπίτι του... Και ήρθε και τό χα-
ρέμι του και με καλωσόρισε, δίχως φερτζέδες,
ξεσκίπαστες, και φάγαμε και ήπιαμε μαζί άντρες
και γυναίκες, σά Χριστιανοί... Ξέρεις, ο μαχαλάς
αυτός πού καθονται οι Σταυριάτες δέ δίνει γυναί-
κα, δέ συμπεθερολογάει μ' άλλους Τούρκο μαχα-
λά... Όλοι θαρρούνε πώς αυτό γίνεται από παλαι-
κό συνήθειο, μα ήγώ ξέρω πώς αυτό γίνεται γιατί ο
μαχαλάς κατοικιέται άντάμ παπαντάμ από Χρι-
στιανούς ψευτοτουρκαμένους...
*

Φτάσαμε στο μεγάλο γιοφύρι του Γαλατά. Πη-
δήξαμε σέ μία βάρκα και σέ λίγο, με λίγες δυνατές
κουπιές, νά μας! στή Σταμπούλ, στο παλιό Βυ-
ζάντιο.
— Δυό ειστήρια για τό Γεντί — Κουλέ! φώνα-
ξε ο Θανάσης κι ο σιδερόδρομος σέ λίγο μας περ-
νούσε από τό Σαράϊ — Μπουρνού. Στο βαγόνι είμα-
στε οι δυό μας κ' έτσι μπορούσαμε νά μιλούμε λεύ-
τερα — (δηλ. ο Θανάσης νά μιλάει, γιατί ήγώ μ' ο-
ναχά τόν άκουγα).

— Τούρκα 'Αγιά Σοφιά! φώναζε ο Θανάσης,
δείχνοντάς μου τους μινκοίδες της, και τό Τούρκα
τό πρόφερε έτσι, Τούρρρρρκα, με τέτιο σύρσιμο του
ρ, πού σά φτυσιά μου φάνηκε.
Πούναι τά τόσα κάλλη σου;
Πούναι ή λεβεντιά σου;
Σέ είδαν τά παιδιά σου
Τούρκα, 'Αγιά Σοφιά...
Τους είπε και τους ξανάπε τους στίχους αυτούς,
δίκα είκοσι φορές. Και είναι στίχοι δικό του. Για-
τί κάνει και στίχους ο Θανάσης — μα και τί δέν
κάνει; — στίχους γιομάτους από λεβεντιά και φω-
τιά, στίχους βγκλιμένους από ψυχή παληκαρία,
από άμύλευτη Ρωμαίικη ψυχή.
— Νά, τό Τζίν — κίστα!... Πλάι στα παλά-
τια του Παλαιολόγου... Τό βλέπεις; Κεί μέσα ά-
ναθρέφουν τις άμορφες Κιρκασοπούλες πού κάθε χρό-
νο είναι υποχρεωμένες νά τρέξουν νά πιδώ τό
τάνας και νά πλαγιασει μαζί της... Χμ!...
στα παλάτια του Παλαιολόγου... Στα παλάτια
μας!...
Κι αυτό τό μας κουδούνιζε δλοένα σ' αύτιά
μου... Τά παλάτια μας, οι μπαξίδες μας, τά κά-
στρα μας, οι χορβανάδες μας, οι δρόμοι μας...
Γιατί στην ψυχή του Θανάση ζει κι άντρείβει ο
δλοένα ή πίστη πώς δλ' αυτά δικά μας θάναι μία
μέρα...
— Σάν αύριο... Μα φρακίλωσ' τα!...
Καλή σου ώρα, Θανάση μου... Την ψυχή της
Ρωμισούνης πού ξεδιπλωσε με τις κουβέντες σου,
και την είδα μεγάλη και την είδα άθάνατη αυτή
την ψυχή.
— Στα Θρακοχώρια μέσα... Ξέρεις;... στα
Θρακοχώρια μέσα, πρώτα, στα παλαιικά τά χρόνια,
μόλις τό παιδί ένωθε τόν έαυτό του, φωτούσε τη
μάννα του:
— «Μαννούλα, δέν έχουμε βασιλιά έμεις;
— «Όχι.
— «Τί γίνηκε, μαννούλα, ο βασιλιάς μας;
— «Μας τονί σκότωσαν οι άνομοι!...
— «Άχ! »
— Και τό «άχ! » αυτό είτανε τό πρώτο ίθνη-
κό ζύπνημα στην ψυχή του Ρωμιόπουλου...
— Τώρα δέ ρωτάει πιά τό παιδί τη μάννα
του, Θανάση, για τό βασιλιά μας;
— «Όχι! Τώρα πίσανε οι δασκάλοι και κεί
μέσα, και οι δασκάλοι του μιλάνε για τόν Κόδρο
και για τό Μέγ' 'Αλέξαντρο... Για τόν Παλαιολόγο
δέν του μιλάνε... Κ' έτσι πιά ή μάννα δέ μιλάει
στο παιδί της για τό σκοτωμένο Βασιλιά και στην

παιδιάτικη ψυχή δὲ σπέρνεται τὸ μῖσος γιὰ τοὺς φονιάδες του...

Ἄχ, οἱ δασκαλοὶ ἔπρεπε νὰ ταξιδεύουν βλοῖνα στὴν Πόλη, βλοῖνα !... Κ' ἔπρεπε στὰ ταξίδια τοὺς νάχουν ὀδηγὸ, ἔχι τὰ μουχλιασμένα κιτάπια τους, μὰ τὸ λεβέντη τὸ Θανάση... Ναι, τὸ Θανάση νάχουν ὀδηγὸ τους γιὰ ν' ἀγαπήσουν κι αὐτοὶ τὴ Ρωμισούνη, γιὰ νὰ κάψουν πιά νὰν τὴν πολεμοῦνε μὲ τὴν λύσσα Βουργάρικη...

— Ρίμπα-τσιρμπα ! μούπε ὁ Θανάσης, δείχνοντάς μου τὴ θάλασσα. Ρίμπα-τσιρμπα !...

— Τί λές, μωρὲ Θανάση ;...

— Ρίμπα-τσιρμπα !... ἔακολούθησε γελώντας. Ρίμπα-τσιρμπα ! Οἱ Βουργάροι... Τὰ γουρούνια... Ρίμπα-τσιρμπα... ἔβρεις, στὰ τετρακέσια... Ἦρθα νὰ πάρουν τὴν Πόλη... Ἦ μούρη τους !... Ἀπὸ τότε τὴν ὀρεγόντουσαν... Καὶ φτάσανε ἴσαμε δῶ... Κι ἄμα ἀντιχρόσανε τὴ θάλασσα, που δὲν τὴν ξέρανε, τὴν πήρανε γιὰ ψαρόσουπα... «Ρίμπα-τσιρμπα !... Δὴλ. Ψαρόσουπα !» ἀρχινήσανε νὰ φωνάζουν. Καὶ πέρασε μὲ τὰ μούτρα νὰ φάνε... Καὶ οἱ δικοὶ μας τοὺς ἀρχινήσανε μὲ τὰ ζύλικα καὶ τοὺς σκοτώνανε σὰ σκυλιὰ... Ρίμπα-τσιρμπα !... Τὰ γουρούνια !... Ψαρόσουπα... Νά, ψαρόσουπα !...

Γέλασε. Ἄν εἴτανε πωστό ἢ ὄχι, δὲ μ' ἐνίαζε. Τὸ πιστέψα. Πιστέψα ἔτσι μούλεγε ὁ Θανάσης, γιὰ τὸ πιστέψα κι ὁ Θανάσης... Ἦ παραδοσὴ στὴν ψυχή τοῦ Θανάση, στὴ λαϊκὴ ψυχή, ἔχει ριζώσει σὰν ἱστορικὸ γεγονότος — κ' εἶναι ξελογιαστρὰ τῆς ψυχῆς καὶ φέρνει σὲ τρανταφυλλένια μεθῆσια ἢ ἱστορία τοῦ χιτίζεται πάνου στὴ λαϊκὴ παραδοσὴ.

— Σὰν αἴριο !... σιγίσειπε ὁ Θανάσης, καὶ γὼ δὲ ζήτησα νὰ μοῦ συμπληρώσει τὴν κομμένη φράση του.

Ὁ σιδερόδρομος μᾶς περνοῦσε σιγὰ σιγὰ, ἀπὸ τὴν ἀριστερὰ.

— Ὅλο καὶ Ρωμισούνη δῶ ! μούπε ὁ Θανάσης. Ὅλο καὶ Ρωμαίτικα σπιτία !... Οἱ ἀμοιοὶ οἱ δικοὶ μας... Γύρω γύρω στὰ παλάτια τοῦ βασιλιά τοὺς στριμώχνουνται... Δὲν τοὺς πᾶσι ἡ καρδιά νὰ φίσουν τὰ χῶματά τους !...

— Νά, καὶ τὸ Ἀρμένικο Πατριαρχεῖο !... Δικό μας εἴτανε μιὰ φορὰ... Μὰ καὶ τί δὲν εἴτανε δικό μας ;... Καὶ ξέρεις πῶς μᾶς τὸ πήρανε ; Μιὰ φορὰ, στὰ παλαιὰ τὰ χρόνια, κάποιος Σουλτάνος κατέβηκε δῶ μὲ τοὺς πασάδες του νὰ σεργιανίσει κ'

εἶδε τίς Ἀρμένισσες ποὺ κολυμπούσανε ὀλόγυμες στὴ θάλασσα καὶ τίς θάμαξες. Καὶ διάταξε νὰ τοῦ βροῦνε τὴν ὀμορφώτερη Ἀρμένισσα καὶ νὰν τοῦ τὴ φέρουν. Καὶ τοῦ τὴ βρήκανε καὶ τοῦ τὴ φέρανε. Καὶ τόσο φαριστήθηκε ὁ Σουλτάνος, ποὺ εἶπε νὰν τοῦ ζητήσουν ὅ,τι θέλουσι οἱ Ἀρμένηδες καὶ νὰν τοὺς τὸ δώσει... Καὶ τοῦ ζητήσανε αὐτὴ τὴν ἐκκλησιά μᾶς γιὰ Πατριαρχεῖο τους καὶ τοὺς τὴν ἔδωκε... Τόσες ἐκκλησιὰς μᾶς πήρανε οἱ Τούρκοι καὶ τίς κάμανε τζαμιά, μὰ μᾶς τίς πήρανε παληκαρσία, μὲ τὸ σπαθὶ τους. Μιὰ ἐκκλησιά μᾶς πήρανε οἱ Ἀρμένηδες, μὰ κι αὐτὴ μᾶς τὴν πήρανε μὲ τὸν ποδόγυρο... Σιχτίρ !

Σ' ἓνα παραθυράκι καθότανε μιὰ γριούλα καὶ κοίταζε στοχαστικὰ κατὰ τὸ πέλαγο. Τὴν πρόσεξα. Ἐαφιάστῃκα ὅταν ἄκουσα τὸ ὄνομα νὰ μοῦ λείει :

— Σὰν τί νὰ συλλογίζεσαι αὐτὴ ἡ γριούλα ; Ὅα καρτερεῖ νὰ θοῦνε τὰ Ρωμαίικα καράβια νὰ πάρουνε τὴν Πόλη !...

— Κάτι τέτιο συλλογίζομαι καὶ γὼ ! τοῦ εἶπα.

— Γιατ' εἶσαι Ρωμιὸς καὶ σὺ καὶ σὲ Ρωμιὸς συλλογίζεσαι...

— Νά, ζυγώνουμε στὰ τειχιὰ... στοὺς ἑφτὰ Πύργους... Κοιτάξέ τους, φαίνονται ἀπὸ δῶ... Μέρτα τους... Ἐνας, δύο, τρεῖς... ἑφτὰ κουλίδες... Γεντὶ Κουλέ... Νὰν τὸ ξέρεις, ὁ Ἄη Γιάννης γυρίζει νύχτα μέρτα στὰ ρειπιασμένα τὰ τειχιὰ, καὶ θὰ γυρίζει βλοῖνα ὅσο νὰ τὴν ξαναπάρουνε τὴν Πόλη..

Ἀνατρίχιασε. Ἦ φωνὴ τοῦ Θανάση ἔτρεπε ὅταν μού τάλεγε, καὶ ἡ ψυχὴ μου ἔτρεπε ὅταν τᾶκουγα.

Φτάσαμε στὸ Γεντὶ—Κουλέ, κατεβήκαμε ἀπὸ τὸ τραῖνο καὶ τραβήξαμε πρὸς τὰ τειχία. Νά, μπροστὰ μᾶς, ἡ σιδερένια πόρτα ἢ σκεδρωμένη—κι ἀπὸ πάνου της, στὸ μάρμαρο, ὁ δικέφαλος Βυζαντινὸς ἀετὸς μὲ τάνοιχτά του τὰ φτερούγια.

— Δὲ θέλει νὰ φύγει ! μούπε ὁ Θανάσης.

— Οἱ Τούρκοι δὲν τὸν ἀφίσανε νὰ φύγει ! τοῦ παρατήρησα.

— Μωρὲ, δὲ θέλει νὰ φύγει, σοῦ λέω !... Μᾶς καρτερεῖ νὰ ξαναρθοῦμε νικητὲς μιὰ μέρα...

Κ' εἴταν ἔτοιμος, ἂν ἔδειχα πῶς δὲν τὸν πιστεύα, νὰ μὲ σπᾶσει τὰ μούτρα μὲ τὴ σιδερένια του γροθιά !...

— Καλὰ, Θανάση μου, δὲ θέλει νὰ φύγει... Σὲ πιστεύω. Κι ὁ Θανάσης, ἡσυχασμένος πιά, ἀρχινήσει νὰ παγγέλλει :

Καὶ οἱ τριπλὲς οἱ πόρτες οἱ χρυσὲς καὶ οἱ χαλκένιες πόρτες τρίζονε

τρίζονε σὰ νὰ βογγήξαν, καὶ χωρὶς κανένα γγίξιμο σάμπως μαγεμένε, διάπλατες, ἀπὸ μόνες τους ἀνοίξαν.....

Ἀλοῖμονο ! Ὅστε χρυσές, οὔτε χαλκένιες οἱ πόρτες. Σκεδρωμένες οἱ πόρτες κι ὀρθάνοιχτες καὶ τὰ τειχιὰ ρειπιασμένα καὶ οἱ περὶφῆνοι οἱ πύργοι ρημάδια καὶ οἱ κλιμακοῦδες πάνου στὶς πέτρες τους !

— Νά, τὰ διπλὰ τειχιὰ... Βλέπεις ;

— Ναι, βλέπω... Μὰ τί νὰ σοῦ κάνουν τὰ διπλὰ καὶ τὰ χιλιόδιπλα τειχιὰ ὅταν ἡ Πόλη εἴχε μίσα στὰ σπλάχνα της τὸν καλόγερο ; Ἄπ' ἔξω ὁ Τούρκος κι ἀπὸ μέσα τὸ ρᾶσο, πῶς θὲς νὰ μὴν πῆσουν τὰ τειχιὰ ;

Ἔταν ἡ πρώτη παρατήρησις ποὺ ἀποκόπησε νὰ κάμω κι ὁ Θανάσης εὐτυχῶς μοῦ τὴ συχῶρεσε. Ἐτρεμα μήπως μοῦ ἀπαντήσει μὲ τὴ γροθιά του

— Κάπου δῶ εἶναι καὶ τοῦ Ρωμανοῦ ἢ Πύλη...

Κάπου δῶ !... Εἶπα μίσα μου καὶ γλυκοψιθύρισα τοὺς στίχους τοῦ Παλαμά :

Κοντὰ στοῦ Ρωμανοῦ τὴν Πύλη πέφτει τὸ ἀλιόχωρο λιβάδι, τὸλόχλωρο, τὸλονθισμένο, κι ἀπὸ παντοῦ τὸ ἀπαλοζώνουν τῆς ἀνοιχτῆς τὰ περιβόλια καὶ σ' Ἀπριλίου τοῦ μήνα τὸ ἔβγα τὸ κάστερο ἀγνάντια τὸ μεγάλο, τὸ τριδιπλοθεμελιωμένο, κι αὐτὸ χλωρὸ κι δλάνθιστο εἶναι κισσοὶ κι ἀγγράμπελες καὶ δάφνες βραγιές τὰ κάνουν ὅς κι αὐτὰ τὰ πολεμώχαρα μουράγια τὰ πυργατὰ.

— Ναι, βραγιές τὰ κάνουν !... πρόστεσε ὁ Θανάσης. Δὲν κοιτᾶς ; Καὶ τὸν τράφο τὸ μεγάλο ποῦ τανε γύρω στὸ κάστερο, μπροστὰν τὸν κάμανε !... Δὲ μοῦ λές : Πόσο ἔχει ὁ μήνας σήμερα ;

— Εἰκοσοχτὼ τοῦ Μαγιοῦ...

— Αἶ, λοιπὸν σὰν αἴριο μᾶς τὴν πήρανε... Σὰν αἴριο πέρασε τὰ τειχιὰ αὐτὰ στὰ χεῖρά τους !...

Καὶ μούσφιξε τὸ χέρι. Καὶ τόνωθα νὰ τρέμει τὸ χέρι του. Κι ὅταν, τραβώντας κατὰ τὸ Βαλουκλή νὰ δοῦμε τὴ γούρνα μὲ τὰ μισοψημένα χρυσόφαρα τῆς Καλογριᾶς, περνούσαμε μὲ τ' ἀκάζι ἀνάμεσα ἀπὸ τὰ πέραντα Τούρκικα νεκροταφεῖα, ποῦν' ἀραδιασμένα ὄζω ἀπὸ τὰ τειχιὰ, ὁ Θανάσης μουρμού-

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΞΕΓΥΜΝΩΜΑΤΑ *

ΤΕΤΑΡΤΟ ΜΕΡΟΣ

ΕΘΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

§ 1

Κοινότητες.

Ὁ Κοινοτικὸς ὀργανισμὸς τῆς Ρωμισούνης ἔχει μεγαλύτερη σημασία ἀπ' ὅ,τι φαίνεται μὲ τὸ πρῶτο κοίταγμα. Ὅσο κι ἂν ἀνήκει ἢ μελέτη του σὲ ἄλλους κλάδους, δὲν μπιρεῖ νὰ μείνη ὅπως διόλου ἀπαρατήρητος μὴτ' ἔδῳ. Πρῶτο, ποῦ τὸν βρῖσκουμε κάμποσο βαθιὰ ριζωμένο μέσα στὸ εἶναι μας. Ὡς κοὶ στὸ δέκατο τὸν αἰῶνα ἀπαντιοῦνται ἀλάθειντὰ

* Ἦ ἀρχὴ τοῦ στὸν ἀριθ. 281.

του σημάδια. Ἦ καθ'αὐτὸ ἀκμὴ του ὅμως, ὅση ἀκμὴ ἔδειξε, στάθηκε στοὺς καιροὺς τῆς Τουρκοκρατίας. Ἦ Πόρτα τοῦ πολιτικῆ της εἴτανε νὰ μὴν πολυταράξη τὰ συστήματά μας, ἢ κοσμικὰ, ἢ ἐκκλησιαστικὰ, παρὰ νὰ τᾶφήη ἔσο γίνεται ἡσυχία μέσα στὸ Κράτος, γιὰ νὰ μπορῇ τὸ ἔθνος νὰ δουλεύη ἀπεύραγα, καὶ νὰ πληρώνη πρὸ εὐκολα φόρους, ὅπως γιὰ τὰ ἔθνικὰ μᾶς κράταγε τὸν Κλῆρο ὑπεύθυνος, ἔτσι καὶ γιὰ κάθε ξέχωρη Κοινότητα τοὺς Δημογερόντους ἢ Κοτζαμπασήδες. Τὶ εἶδος δικαιώματα κ' ἐξουσιᾶς εἴχανε οἱ ἀρχόντοι ἐκεῖνοι, τί λογῆς ἢ κλογικὸι νόμοι καθιερωθήκανε στὴν κάθε ἐπαρχία καὶ στὸ κάθε νησί, πρέπει νὰ κοιτάζουμε ἄλλου νὰ τὰ βροῦμε. Ἐδῶ χρέος μᾶς εἶναι νὰ σημειώσουμε πῶς τὰ λαμπρὰ ἐκεῖνα κοινοτικὰ συστήματα δὲν καρποφορήσανε ὅσο ἔπρεπε. Ἐλεγες καὶ κάποια Πρόνοια μᾶς τὰ φύλαγε σὰν εἶδος ἔθνικῶ φρούρια, γιὰ νὰ χρησιμεύουνε κέντρα σοβαρῆς ἐνέργειας γιὰ τὸν ἱερὸ τὸ σκοπὸ. Μὰ ἔχι μονάχα δὲ φάνηκε χρόνους καὶ χρόνους τέτοιος σκοπός, ἔχι μονάχα δὲν ὀργανιστήκανε τίποτα μελετημένα ἔθνικὰ κινήματα ἐκεῖ μέσα, παρὰ σὲ πολλὰς Κοινότητες, καὶ στεριανῆς καὶ νησιώτικης, ἀπαντοῦμε τόσες λογομάχες καὶ ραδιουργίες, ποῦ ἀναγκαζέτανε κάποτες ἢ Τούρ-

κικὴ ἢ Κυβέρνηση νὰνακατεῦεται γιὰ νὰ τοὺς χωρίξη.

Ὁ Τούρκος μῆτε τοὺς φοβήθηκε, μῆτε τὸν ὑποψίαστηκε ποτές τέτοιον κίντυνο, νὰ μαγειρευτῇ δηλαδὴ ἄξιαφνη ἐπαναττατικὸ κίνημα μέσα στὶς μοναδικῆς ἐκεῖνης ἰθνοφωλιᾶς, νὰ ξατλωθῇ, νὰ περιτυλλίξη τὸν Κυρίαρχο σὰ δύχτι ὀλίθριο, καὶ νὰ τὸν πνίξη πρὶ νὰ τὸ νοιώση. Καὶ πολὺ φρόνιμα ἔκαμε, ἀφοῦ δὲν ὑπαρχε τέτοιος κίντυνος. Ὑπαρχε ὅμως ἄλλος, καὶ τὸν ἐνοίωσε. Νὰ μεγαλώνουνε δηλαδὴ οἱ Κοτζαμπασήδες, νὰ πλουτίζονε καὶ νὰ σηκώνουνε κεφάλι πρὸς τοὺς Πασάδες. Λοιπὸν κόψιμο τὸ κεφάλι τοὺς τέτοιων Κοτζαμπασήδων, καὶ δήμεψη τὴν περιουσία τους. Ἐφερνε αὐτὸ τὸ μέτρο καὶ κάποια πρόσοδο. Τὴν ἔφιναν ἔπειτα ἐκεῖνη τὴν οἰκογένεια ἡσυχῆ, ἴσαμὲ νὰ πλουτίων παλε. Τὴ σατανικὴ αὐτὴ πολιτικὴ τῶν Τούρκων οἱ δικοὶ μᾶς εἴτανε βέβαια ἀνυπακούμενοι νὰ τὴν πολεμήσουνε, καὶ τὴν πολεμήσανε. Ὅχι ὅμως μὲ τὴ μέθοδο ποῦ ἀναφέραμε παραπάνω, παρὰ μὲ τὴν πρὸ εὐκολῆ, τὴν πρὸ ταπεινῆ, καὶ τὴν πρὸ κακοήθικη μέθοδο τῆς δωροδοκίας ὥστε τὰ θλιβερὰ ἐκεῖνα ἀργυρολόγηματα τῆς Πρωτεύουσας μὲ τοὺς Πατριαρχικὸς καὶ τοὺς Δεσποτικὸς θρόνους τὰ βρῖσκουμε καὶ στὶς

ρισ, εξακολουθώντας να μου σφίγγει το χέρι :

— Μά ακριβὰ τὴν πλερώσανε τὴ νίκη τους !... Δὲν κοιτάζεις πόσους ἀπὸ δαύτους σκοτώσαμε !....

Κεῖνη τὴ στιγμή, ὅπως εἶμουν καὶ γὼ ἀποκαρτωμένοι ἀπὸ τὴ συγκίνηση, τὸ πιστέψα πὼς ὅλοι αὐτοὶ οἱ τάφοι, πού πολλοὶ τους φανόντουσαν πὼς χτύες ἀνοίχτηκαν, εἶχαν ἀνοίχτει ὡς κέρσι, ὡς τὴ μέρα πού οἱ Τούρκοι μᾶς πήρανε τὴν Πόλην . .

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΜΑΝΝΑ ΜΟΥ!

Τὸ μῆλο πού εἶναι στὴ μηλιά τὸ παραγομένο Δὲν πέφτει δὲ μαραινεται μῆδε πουλιά τὸ τρώνε....

Σιγοτραγουδῆσε. Ὅταν ἰστάθηκε κάτω ἀπὸ τὸν ἥλιο τῆς μουριᾶς ἕνα τζιτζικί ἐπαψε τὸ τραγουδί του Ἐσήκωσε τὸ κεφάλι καὶ κοίταξε σὲ ποῖο κλαδί τῆς μουριᾶς εἶναι καθισμένο. Ὁ μεσημεριανὸς ἥλιος ἀνάδινε ἀπὸ τὴ γῆ λαϊσίματα. Ἡ μουριά ἐξέχυνε ἀπὸ τὰ φύλλα τῆς μετ' μουρουδιά λειψόχλωρη. Ἐτσι ὅπως μύριζε ἡ ποδιά τῆς μετ' μουρούφλλα ὡς τὰ σκόρπιζε ἀπάνω στὴν καλκωμὴ τὴ μετ' μεταξοσκουλικά. Κεῖνα ἀναδεδύονταν λιγομένα ἀπὸ τὴν ὁσμὴ τῆς χλωράδας, γλυστρουσαν στὰ ρεῖκινα κλαδιά, καὶ σήκωναν τὰ πεινασμένα στόματα ψηλά.

Τὰ μελιγγια του βούζιζαν, ὅπως τότε.

Τὸ τζιτζικί ξανάρχισε τὸ τρέμουλο τραγουδί του. Τὰ φύλλα τῆς μουριᾶς ἔθροταν σ' ἕνα διαβατικὸ ἀγεράκι. Ἐτσι ἐφύσηξε στὴ γαρουφαλιά του παραθυριοῦ τῆς τὴν ἡμέρα πού τοῦοψε ἕνα γαρούφαλο καὶ τοῦ τῶδωσε λέγοντάς του : Καὶ τοῦ χρόνου. Κι ἄκουε τὸν ἀργαλιό τῆς πού δούλευε. Ἐξπαίριζε στὰ χέρια τῆς γλήγορα τὴ σάιτα, γιατί χτύπαιε τὸ χτένι γοργά. Ἀκούοιζε μετ' προσοχὴ τὸ χτύπο. Ἀπὸ τὸ παράμερο ζωμάχι, τὸ σπιτάκι μετ' τὸ φούρνο ἀπόξω, ἀκούστηκε γυναίκα φωνή : Κούνα σου λέω τὸ παιδί, πού χαράμι τὸ ψωμί πού τρώς.

Νὰ πάει στὸ μαγαζάκι, νὰ πιεῖ ἕνα κρασί, καὶ νὰ τὴν περιμένει πού θὰ περάσει τὸ δειλινὸ νὰ πάει στὴ βρύση ; Ὅχι, νὰ σταθεῖ ἐκεῖ καλύτερα. Νὰ καθίσει στὴν πέτρα πού ἦταν πλάι στὴ μουριά. Ἐκεῖ στὴν ἰσιάδα ἦταν ἡ μεριά τῆς χορεύτρας κιάλα. Πόσες φορές χόρεψε στὶς γιορτές.

Ἐκάθισε χωρὶς νὰ κοιτάξει κατὰ τὸ σπιτί τῆς. «Κούνα σου λένε τὸ παιδί». Ἄ δὲν τοῦδινε τὸ γαρούφαλο. Καὶ νὰ τοῦ εἰπῆ κιάλα : Καὶ τοῦ χρόνου — Νὰ πάει στὴ βρύση ;

Μετ' γυναίκα ἐπέρκεσε κρητῶντας ἕνα καλάθι στὸ χέρι. Τὸν κοίταξε, καὶ χαμήλωσε τὰ μάτια τῆς Ποιδὸς ξέρι τάχα τί νὰ βάνει μετ' τὸ νοῦ τῆς καὶ τούτη. Ἄκουε τὰ βήματα τῆς πέρα κατὰ τὴ χορεύτρα, ὡς πού ἐχάθηκε μετὰ στὶς ἐλιές.

Τὰ μελιγγια του βούζιζαν. Στὸ λιχρίσμα τοῦ ἡλίου, ἀπάνω ἀπὸ τὰ χαμόκλαδα, στὶς βατερές φράχτες, στὶς λυγιές καὶ στὸ χῶμα, θηρούσε πὼς ἔβλεπε νὰ φτερουγίζον κατὶ ἀνέρεχ φτεράκι, ὡς τὶς λεπτέριδες τοῦ ξεπταμένου μεταξοσκουληκιοῦ, ὅταν τὸ ἀπανάστησε. Τὰ μεταξάκινα τους ἀνέμιζαν στὸν ἥλιο κίτρινοχρῶσαφα κι ἀχυριά.

Μιὰν ἀνάσα πάλι τοῦφερε τ' ἀγέρι ὡς ἀπὸ τὰ μουρούφλλα. Θυμῆθη τὴ φορεσιὰ τῆς. Τὸ ἰδρωμένο τῆς πρόσωπο κείνη τὴν ἡμέρα, πού ἦταν — ἔτσι τοῦ φάνταζε τὴν ὥρα — ὡς τὸ δροσάτο ροῖδι. Κάτω ἀπὸ τὶς ἀντηλιές, μίση στὰ χαμόκλαδα, καὶ κάτω ἀπὸ τὶς ἐλιές, ἐσπύριζε κατὶ σιγὰ στὴ γῆ σὰ ρύζι. Κ' ἔστερα τῶβλεπε ὡς τὰ ροιδόσπειρα. Ἦταν γιατί ἐγλάριζαν τὰ μάτια του ; Στὶς ἐλιές βέβαια ἀπὸ κάτω ἐλιάνθη ἐπερτε.

Τὸ μῆλο πού εἶναι στὴ μηλιά τὸ παραγομένο Δὲν πέφτει δὲ μαραινεται μῆδε πουλιά τὸ τρώνε....

Τοῦ φάνηκε πὼς κάποιος τὸ τραγουδῆσε. Ἡ τοῦ ξανάρθε στὸ νοῦ νὰ τὸ φιλοτραγουδήσει ; Ἀκρουμάστηκε στὴ σιγαλιά τοῦ μεσημεριοῦ. Ὁ ἀργαλιὸς ἐδούλευε. Ὁ ἥλιος ἀναλύγωνε τὰ κλαρικά καὶ τὶς ἐλιές. Τὸ τζιτζικί μονότονα ἐτραγουδῆ, μετ' μιὰν ἀργὴ νότα, τερετιστική. Ἐταίριαζε μέσα του λόγια μετ' τὸν ἦχὸ τοῦ τζιτζικιοῦ. — Νὰ σοῦ εἰπῶ Λένη μυστικὸ.... — Τί μυστικὸ ; δὲν ἐχούμε καὶ μυστικά.... — Γιὰ τὸ γαρούφαλο.... — Γαρουφαλιές πολλές εἶναι στὸν τόπο.... —

Ἐκοίταζε τὴν πασχάλισσα κατακόκκινη, μετ' μαῦρα κεντιδία στὰ φτερά. — Καὶ τὸ γαρούφαλο τότε γιατί μοῦ τῶδωσε ; Καὶ μοῦ εἶπε : — «Καὶ τοῦ χρόνου». — Καὶ τὰ μάτια του ἀκλουθήσαν τὴν πασχάλισσα ἀπάνω στὸ ξερὸ κλαδί, πού τ' ἀνέβηκε ὡς τὴν κορφή, τέντωσε τὰ φτερά τῆς σὰ γιὰ νὰ πετάξει, καὶ πάλι τῆκλεισε. Κατέβη τὸ κλαδί, καὶ χάθηκε στὰ ξερὰ λιόφυλλα.

Νὰ κοιτάξει στὸ παραθύρι ;

Κοίταξε κατὰ τὴ θάλασσα. Στὴ λωυτὴ ἀσημέ-

νια πλάκα τὰ μάτια του θαμπόθηκαν.

Ἄ, δὲ φύσει καὶ λίγο !

Νὰ φύγει ; Τὰ πόδια του καρτωμένα στὴ γῆ, τὸ κορμί του κολλημένο στὴν πέτρα. Ὁ ἥλιος ἀραθύμοσε τὸ αἷμα του ; Μὰ τί ἔχει ; Τὸ φῶς του ποτε θαμπόνηται, καὶ ποτε τέλεια μουχρώνει. Καὶ ὁ ἀργαλιὸς ἐπαίριζε, κι ἀκούγονταν σὰ χτύπος τῆς καρδιάς τοῦ μεσημεριοῦ. «Τὸ κούνασι ἡ δόλια μὰ δὲν κοιμάται». —

Νὰ πήγαινε στὴ βρύση ; Μὰ κείνο τὸ νερὸ τρέχει σὰ δάκρυ. Λιγότεψε. —

Τὸ τρώνε τ' ἀλάφ.... καὶ ψωφ....

Τὰ ἀκού.... καὶ ἡμερῶ....

Ἡ χορεύτρα ἔρχισε νὰ στριφογυρῆσει. Ἐόλωνε ἕνας κύκλος χωματένιος, καὶ κύκλωνε ὡς ἕνα λιχνισμα σταριοῦ.... Ἔστερα γινόταν ἄλωνι, ἄλωνι γλομάτο ἀστάχυ. Τ' ἄλογα ἐγύριζαν, γοργοαλώνιζαν. Καὶ κείνη καταμεσήμερα τὰ σαλάγα μετ' μιὰ βίτση. Κι ἐτρεχε ζωπίσω ἀπὸ τ' ἄλογα. Ἐπειτὰ ἀπόστασε καὶ δέψικε. Καὶ ἡ βρύση τρέχει λιγιστό. — Δὲν ἔκαμε καλὰ νὰ μὴν πάει στὴ βρύση. — Κείνη λαχνασιμένη φώναξε : Εἶναι μάννα νερὸ στὸ λαγνί ; — Γεῖα σου εὐλογημένε, εἶπε ὁ παπᾶς διαβαίνοντας. — Τὰ στάχυα, τὰ στάχυα ἦταν, τ' ἄγανα τοῦ σταχυοῦ στὰ μαλλιά τῆς. — Ἄ, ψαρή, ντέ. — Πὼς γυρίζει στ' ἄλωνι — χωρὶς γεμενὶ θὰ ἠλιοψηθεῖ. — Νὰ σοῦ εἰπῶ Λένη μυστικὸ. — Τί μυστικὸ — γιὰ τὸ γαρούφαλο — στὸν τόπο εἶναι γαρουφαλιές πολλές. — Γεῖα σου εὐλογημένε μου, εἶπε ὁ παπᾶς περνώντας. Ψαρή !....

Ὅταν σηκώθηκε φύσε. Ἐτριψε τὰ μάτια του. Τὰ βήματα του παραστράτιζαν. Πλανήθηκε κατὰ τὸν Ἐλαιῶνα, κατὰ τὸ ἀκρογιάλι. Πού βράδυνασε ! Γυρίζοντας σὰ νύχτοσε καλὰ γιὰ τὸ σπιτί, εἶπε νὰ περάσει κάτω ἀπὸ τὸ δικὸ τῆς, προφυλαχτά. Καὶ περνώντας δὲ σήκωσε τὰ μάτια του κατὰ τὰ παραθύρια. Μιὰν ἀντιφεγγιά ἀπὸ φῶς ἐπερτε στὴ γαχτή. Βέβαια θὰ ἦταν τὸ λυχνάρι πού ἔκαιγε, καὶ ἡ πόρτα τῆς σκάλας θὰ ἦταν ἀνοικτή. Στὸ ἀγκωνάρι τοῦ σπιτιοῦ ὡς ἔφτασε ἄκουσε κουβέντα στὴν πέτρινη σκάλα ἀπόξω. Θέλησε νὰ κοινοσταθεῖ. Τὰ μελιγγια του βούζιζαν. Δὲν ἰστάθηκε, παρὰ περνώντας ἀργὰ ἄκουσε. Ἀντρίκια ἦταν ἡ φωνή.

— Τὸν πατέρα του λές ; Τὸν ἤξερα. Καλὸς ἄνθρωπος.

— Μὰ ἀπὸ τί πέθανε ; εἶπε γυναίκα φωνή.

Κοινότητες μετ' τοὺς Δημογερόντους, τουλάχιστο τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Μοριά. Ἀφίνομε τὶς καταδρομὲς, τὶς ἐξορίες, καὶ τοὺς φυλακισμοὺς τοῦ παθαίνανε πολλοὶ τοὺς ἐξαιτίας τῆς ζούλικας τους μετ' τοὺς Δεσποτάδες.

Παρατηρήθηκε ὅμως πὼς σὲ μερικὰ ὀρεινὰ μέρη τῆς στεριάς, καὶ σὲ μερικὰ νησιά, καὶ μάλιστα νησιά πού δὲν εἶχανε Τούρκους μῆτε Πασάδες, παρὰ ἔβριζονταν ἀπὸ τὸν Καπετὰν Πασά καὶ τὸ Δραγομένο του, ἐπίασε βαθύτερες ρίζες ἢ καλοτυχιά, ἢ πλοῦτος κ' ἡ ἡσυχία. Τὰ νησιά ἐκεῖνα, ἂν καὶ δὲ σώσανε νὰ μᾶς ἐγκαινιάσουνε ἐρ' ἐαυτοῦ τους τὸν Ἄγωνα, βρεθήκανε ὅμως, καθὼς ξέρουμε, τόσο πλοῦσια καὶ τόσο γυμνασμένα ἀπὸ τὴ ναυτικὴ τους πείρα, πού σταθήκανε πολύτιμα βοηθήματα ὅταν ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τῆς Φιλικῆς Ἐττικρίας.

Τοῦ φαίνεται τοῦ ἱστορικοῦ μᾶς ὡς παρὰξενό, πού ἐνὼ στὶς ἐφορες πεδιάδες τῆς στεριάς δὲν πολυπροκόβανε οἱ Κοινότητες, ὅμως ἀπάνω σὲ ξερὰ κι ἄγωνα βράχια πολλὲς φορές, καθὼς εἶπαμε, πρόδεψαν κ' ἐγίναν πᾶμπλοῦτες. Ἐτσι καὶ στὰ νησιά. Ἐξὸ στὴ Χίο, πού εἶχε πρόνοια, ὅλα τὰ μεγάλα νησιά μαραινόντανε, κι ὡς τόσο ἡ Ἰδρα, τὰ Ψαρά καὶ ἄλλα ξερωνήσια πλοῦτιζαν. Τὰ ποδίνε αὐτὰ στοὺς

λιγότερους Τούρκους σ' εὐνοϊκὲς συμφωνίες μετ' τὴν Κυβέρνηση. Ὁ καθαυτὸς λόγος ὅμως μᾶς φαίνεται πὼς εἶναι ὁ γνωστὸς ὁ φυσικὸς νόμος πού οἱ κάποιοι τέτοιοι ἄγωνα ὅπως βγαίνουν πάντα καλλίτεροι δουλευτάδες, πὶὸ οικονομοί, πὶὸ γενναῖοι, καὶ μετ' πὶὸ ἀντρίκιο χαραχτήρα. Αὐτὴ εἶναι ἡ σπουδαιότερη αἰτία πού πλοῦτισανε κι ἀναδειχτήκανε τὰ μέρη ἐκεῖνα. Οἱ ἄλλες αἰτίες φαίνονται δευτερεύουσες.

Δὲν εἶλεπαν ὡς τόσο μῆτε ἀπ' ἐκεῖ οἱ διχόνοιες καὶ τὰ μαλλώματα. Δὲ θὰ εἶταν Ρωμιόσυνη ἂν εἶλεπαν.

Ἄς κοιτάξουμε τὴν μερικὴ Κοινότητα ἀπὸ τὶς ἀξιοσημειώτες.

2 2

Μαδεμοχώρια κι Ἀμπελάκια.

Τὰ δώδεκα χωριά καὶ τὰ τρακότα ἐξήντα χωριουδάκια τῆς Χηλιδικῆς μετ' τὰ περίφημα μεταλλεῖα τους, τὰ παμπάλαια καὶ τὰργυροφόρα, ἀποτελοῦσαν εἶδος δημοκρατικὴ ὀλιγαρχία μετ' τοὺς δώδεκά τους ἀντιπρόσωπους πού μαζεύονταν κάθε χρόνο καὶ διαλέγανε τέσσερεις Βενίηδες νὰ κυβερ-

νοῦνε καὶ νὰ δικάζουνε. Ἐνας καὶ μονάρχος Ἄγας πατοῦσε τὸ χῶμα τους, ὑποχρεωμένος κι αὐτὸς νὰ κοῦη τὸ λόγο τους. Τὰ δούλευαν τὰ μεταλλεῖα γιὰ λογαριασμό τους, πλερώνοντας χρονιάτικὸ δόσιμο στὴν Κυβέρνηση, 220 ὀκάδες ἀσήμι. Μ' ἄλλους λόγους οἱ Τούρκοι, ἀπὸ φιλαργυρία, κι ἔχι βέβαια ἀπὸ ἀγάπη λευτεριάς καὶ δικαιοσύνης, ἄφτανε νὰν-θοβολῆ μέσα στὸ Κράτος τέτοια μικρὰ Ἐλβετία. Δὲν εἶλεπαν ὡς τόσο τὰναπόφευγα παρατρέγωδα τῆς Τούρκικης προστασίας. Πρῶτο δυστύχημά τους στάθηκε τὸ λιγότεμα τοῦ ὕλικου ἀπὸ τὰ μεταλλεῖα. Ὅχι τάχα ἐπειδὴ λιγοστέψανε τὰ κέρδη, μὰ πού δὲ θὰ τοὺς πίστευε ἡ Κυβέρνηση πὼς λιγοστέψανε ! Παρὰ νὰ τὸ μολογήσουνε λοιπὸν τῆς Πύλης, ἀγόραζαν τὰλλαρα, τὰλλωναν, καὶ τῆς τὰ παραδίνανε φόρο, νὰ μὴν τὴν κάμουνε κι ἀνεκατεφτῆ στὰ στερικὰ τους. Κ' ἐβγάζαν τὶς ζημιές τους ἀπὸ τὴ γεωργία. Δεύτερο καὶ θλιβερώτερο πάθημα τῆς Χαλκιδικῆς εἶταν ἡ τελικὴ τῆς καταστροφὴ στὸ μεγάλο τὸ Κίνημα.

Ἀκόμα πὶὸ μαγευτικὴ καὶ πὶὸ φωτισμένη δημοκρατία συστήθηκε στ' Ἀμπελάκια τῆς Θεσσαλίας, κατὰ τὸ βουνὸ τῆς Ὀσσας, μετὰξὺ Λάρισσα κι ἀκρογιάλια. Ἄλλος μελισσῶνας αὐτὸς πού ἡ Πύλη